

Cognitieve stoornissen bij patiënten met een bipolaire stoornis

Marieke J. van der Werf-Eldering, psychiater

Overige werkgroepleden:
Nienke Jabben, Baer Arts en Siegried
Schouws





Overzichtsartikel

Cognitieve stoornissen bij patiënten met een bipolaire stoornis: determinanten en consequenties.

M.J. van der Werf-Eldering, S . Schouws, B . Arts,
N. Jabben

Tijdschrift voor psychiatrie 54(2012)8, 709-718

Aard en ernst van cognitieve stoornissen



- Definitie?!
- Vaak worden cognitieve problemen opgedeeld in zogenaamde domeinen
- Deze domeinen overlappen deels
- MATRICS-initiatief: nu ook als uitgangspunt bij bipolaire stoornis gekozen, met uitbreiding op verbaal leren en executief functioneren

Aard en ernst van cognitieve problemen



- Stoornissen in aandacht, geheugen en executief functioneren
- Tijdens stemmingsepisode, maar ook zonder stemmingssymptomen
- Oorzaak onbekend: wel enige overlap met schizofrenie



Beïnvloedende factoren

- Ziektekenmerken
 - Stemmingssymptomen (d=m)
 - N episodes (m), aantal opnames, ziekteduur
 - Leeftijd (jonge leeftijd 1^e episode + hogere leeftijd)
- Comorbiditeit
 - Psychiatrische comorbiditeit (bijv alcohol en ADHD); doch additionele effect niet duidelijk
 - Somatische comorbiditeit (bijv DM, CVZ, endocrinologie); doch onvoldoende onderzocht



Beïnvloedende factoren

- Psychofarmaca
 - Indirect → Bijwerkingen (medicatie: anticholinerg, EPS) + bijkomende somatiek
 - Direct → BP-eu +med = BP-eu –med !
 - Lithium: ook neuroprotectieve effecten
 - Anticonvulsiva: traagheid, = Li (VPZ), mogelijk gunstig (LAM)
 - Antipsychotica: negatief effect (QUE beste)
 - Antidepressiva: TCA < SSRI/SNRI
 - Benzodiazepines: snelheid info-verwerking, geheugen

Consequenties cognitieve stoornissen



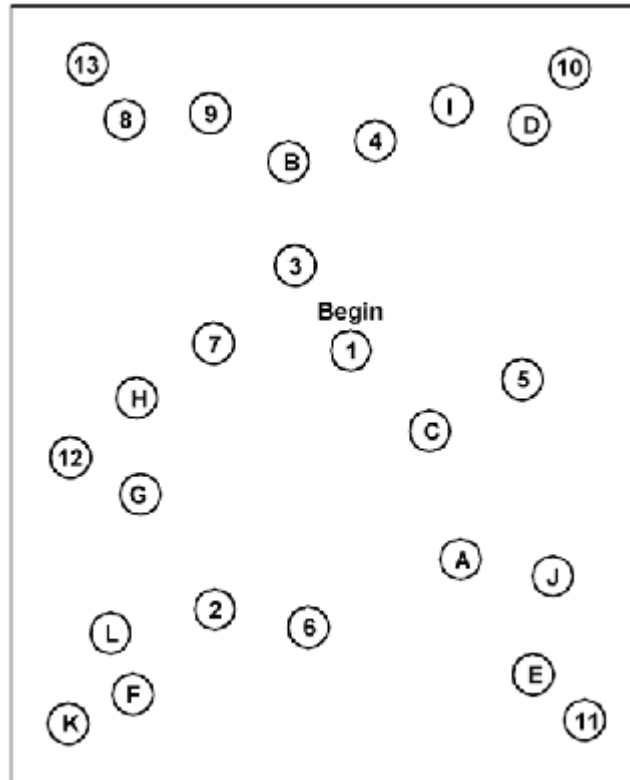
- Herstel stemmingsepisode niet gelijk aan terugkeer premorbide niveau functioneren
 - 30-60% aanhoudende problemen!
 - cognitieve stoornissen blijken belangrijke voorspeller (processing speed)
- Longitudinale studies lopen (Vieta, Spanje)

Meest geschikte testbatterij



- Cognitieve batterij niet gelijk aan uitdagingen in alledaagse leven
- Hetero-anamnestiche informatie!
- Gelieve euthym testen en geen polyfarmacie
- Geen specifieke voorkeur cognitieve testen
 - Wel meerdere domeinen testen (IQ, snelheid, aandacht, geheugen, executief functioneren)
 - Niet teveel belang hechten aan 1 testuitslag

Voorbeeld test: Trailmaking B



Voorbeeld test: Stroop kleur woord test

•

ROOD

BLAUW

GEEL

GROEN

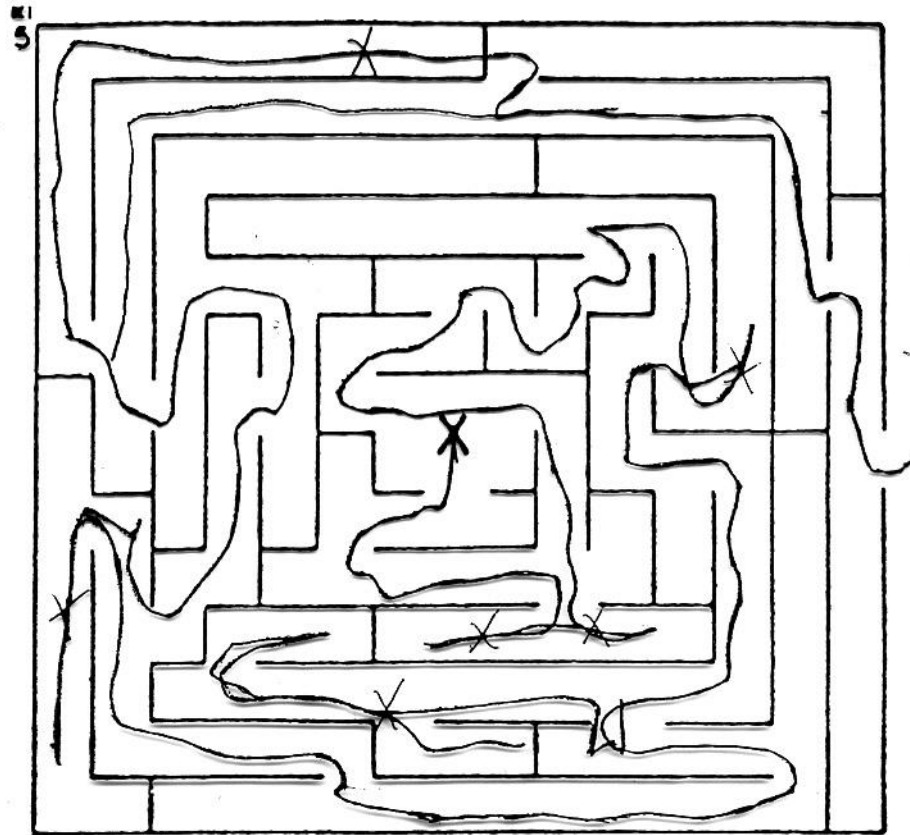
BLAUW

ROOD

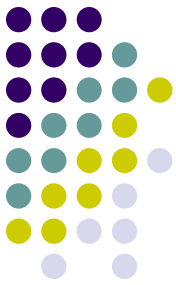
GROEN

GEEL

Voorbeeld test: Doolhoven WISC



Folder (voor patiënten) op Website Kenniscentrum



BIPOLAIRE STOORNIS EN GEHEUGENPROBLEMEN

Oefeningen:

Het trainen en het prikkelen van de hersenen met meer en meer in de belangstelling. De beproefde middelen zoals lezen of puzzelen worden aangevuld met tal van eigentijdse varianten.

- Een (pittige) concentratie oefening: zet af en toe eens vijf minuutjes een buitenlandse zender aan in de taal die u vroeger op school geleerd heeft en probeer de uitzending te volgen.
- Maak gebruik van wat in een verloren moment zittend op de bank in de schoot geworpen wordt: doe mee met zoveel mogelijk woord- en taalspelletjes, quizen die op televisie worden aangeboden.
- Structuur scheppen in de levensgeschiedenis: schrijf uw levensgeschiedenis, voor uzelf of aan een al dan niet denkbeeldig persoon. Het levert soms onverwachte inzichten op. Het helpt u dat wat u in het dagelijks leven wilt zeggen beter onder woorden te brengen.
- Het toetsen van stress, stemming en medicatiegebruik: stel een lijstje samen van zo'n zeven woorden en namen die af en toe 'niet oproepbaar' zijn. Toets bij twijfel de mate van het al dan niet kunnen oproepen van de woorden en namen. Het is dan meestal niet moeilijk te zien of er sprake is van onbalans van stress, stemming of de invloed van (zo nodig) medicatie: er waren (teveel) prikkels, de stemming is niet stabiel of de zo nodig medicatie moet worden aangepast.
- Het trainen van de hersenen met behulp van eigentijdse middelen wordt steeds populairder, maak daar gebruik van (zie website VMDB).

Meer lezen:

Margriet Sitskoorn: *Lang leve de hersenen. Positieve prikkels voor mensen die ouder worden.* Uitgeverij Bert Bakker.

Informatie en hulp

U kunt met klachten terecht bij uw behandelaar. Voor advies, informatie en contact met lotgenoten kunt u terecht bij de Vereniging voor Manisch Depressieven en Betrokkenen (VMDB). Tel. 030-2803030 (informatielijn) of 0900-5123456 (lotgenotelin, euro 0,10 p/min.) of www.vmdb.nl.

Deze folder is mede mogelijk gemaakt door het Fonds voor Psychische Gezondheid en is geschreven in samenwerking met medewerkers van de VMDB.



Alles over hoofdzaken

Bipolaire stoornis en geheugenproblemen





The International Society for
BIPOLAR DISORDERS



- Task Forces: Bipolar Disorder in older adults task force
- Subgroup: Cognition an Bipolar Disorder, headed by Ariel Gildengers.
- **Leads:** Kenneth Shulman, Canada; Martha Sajatovic, USA
Brief: 2012-2013 The goal task force = redefine geriatric bipolar disorder; late-life BD be viewed as an important life-stage for people with BD as compared to a "special" population that only has relevance to geriatric psychiatric specialists.
- The task force is co-chaired by Dr. Kenneth Shulman and Dr. Martha Sajatovic
- The deliverable is a manuscript tentatively titled "*ISBD Task Force on Bipolar Disorder in Older Adults: What we know and what we need to know*" that will likely be a position paper with recommendations for clinicians and researchers, but not guidelines. (summer 2014)

Wat hebben we bereikt?



- Onderwerp ‘op de kaart’
- Overzichtsartikel TvP
- Nieuwe informatietekst ‘cognitieve problemen bij de bipolaire stoornis
- Onderdeel nieuwe landelijke KenBiS psychoeducatiecursus
- Onderdeel masterclass KenBiS

Wat loopt ...



- Onderzoek Susan Zyto (GioS GGZ NHN)
 - > pilot studie naar haalbaarheid van een ‘functionele remedatie’ programma voor patienten met een bipolaire stoornis

Wat loopt ...



- **DaLiBi** study – pilot

Investigating mood and cognition in the Daily Lives of patients with a diagnosis of Bipolar disorder



ESM studie naar sociaal en neurocognitief functioneren in relatie tot stemming, gemeten in het dagelijks leven

What's next?



- Onderzoek!
- Evt op termijn implementatie van nieuwe ontwikkelingen rondom functionele / cognitieve remediatieprogramma's
-?